

شناسایی طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه و تعیین نقش آن‌ها در اضطراب آشکار و پنهان دانشجویان مشروطی، افت تحصیلی و ضعف تحصیلی

دکتر عزت دیره: استادیار، گروه روانشناسی، واحد بوشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، بوشهر، ایران؛
ایمان فرج‌اله چعبی*: دانشجوی دکتری، رشته‌ی روانشناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد بوشهر، بوشهر، ایران.

چکیده: مشکلات تحصیلی باعث افت، مشروط شدن یا ترک تحصیل می‌شود و شناسایی عوامل مرتبط با آن به پیشگیری کمک می‌کند. این تحقیق با هدف شناسایی طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه و تعیین نقش آن‌ها در اضطراب آشکار و پنهان دانشجویان در سه گروه مشروطی، افت تحصیلی و ضعف تحصیلی، انجام شد. پژوهش حاضر از نوع توصیفی-همبستگی است. جامعه‌ی آماری این پژوهش شامل دانشجویان مشروطی، افت تحصیلی و ضعف تحصیلی کارشناسی دانشگاه علوم پزشکی اهواز در سال تحصیلی ۱۳۹۷-۱۳۹۸ بودند. نمونه شامل دانشجویان پنج رشته‌ی پرستاری، مامایی، بهداشت عمومی، تغذیه، گفتار درمانی و نمونه‌گیری به تعداد ۱۴۹ نفر بود که با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای از میان پانزده رشته‌ی کارشناسی انتخاب و مورد مطالعه قرار گرفتند. آزمودنی‌ها پرسشنامه استاندارد طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه یانگ و پرسشنامه اضطراب آشکار و پنهان اسپیل برگر را تکمیل کردند. برای تجزیه و تحلیل آماری ضریب همبستگی پیرسون، تحلیل رگرسیون و تحلیل واریانس با استفاده از نرم‌افزار SPSS16 محاسبه شد. در گروه مشروط، دارای افت و ضعف تحصیلی رابطه‌ی اضطراب آشکار و پنهان با طرح‌واره‌های محرومیت هیجانی، رهاشدگی، بی‌اعتمادی/بدرفتاری، انزوای اجتماعی/بیگانگی، نقص/شرم، شکست، وابستگی/بی‌کفایتی، آسیب‌پذیری و گرفتار، معنی‌دار بود. همچنین طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه ۵۳/۶ درصد اضطراب آشکار و پنهان را تبیین می‌کنند. ضرایب بتا نشان داد طرح‌واره شکست بیشترین تأثیر و طرح‌واره بی‌اعتمادی/بدرفتاری کمترین تأثیر را بر اضطراب دانشجویان دارند.

واژگان کلیدی: طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه، اضطراب آشکار و پنهان، افت تحصیلی دانشجویان.

*

نویسنده‌ی مسؤول: دانشجوی دکتری، رشته‌ی روانشناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد بوشهر، بوشهر، ایران.

Email: eman_chabi@yahoo.com

مقدمه

دانشجویان به‌عنوان یکی از اجزای اصلی سیستم آموزش عالی، دارای ویژگی‌های دموگرافیک و شخصیتی خاص می‌باشند. سالیانه تعداد زیادی دانشجو در رشته‌های مختلف پزشکی و پیراپزشکی در دانشگاه پذیرفته‌شده، پس از طی دوره‌ی آموزشی فارغ‌التحصیل می‌شوند. اما متأسفانه برخی از آنان به دلیل مشکلات مختلف به‌ویژه مشکلات روحی، دچار افت یا ضعف تحصیلی و گاه مشروطی می‌شوند. در نتیجه، دیرتر فارغ‌التحصیل و یا حتی اخراج می‌شوند. افت، ضعف تحصیلی و مشروط شدن از مشکلات هر نظام آموزشی از جمله دانشگاه‌ها است که باعث اتلاف هزینه‌های مختلف اعم از هزینه‌های مستقیم و غیر مستقیم آموزشی می‌شوند. در اثر دیرتر راه یافتن دانشجو به بازار کار و سرخوردگی ناشی از آن ممکن است که خسارات زیادی به دانشجو و خانواده آن‌ها وارد شود. مطالعات نشان داده است که هر ساله بیش از نیمی از میلیون‌ها دانشجو که در جهان به دانشگاه راه می‌یابند مشروط شده، ترک تحصیل می‌کنند یا نمی‌توانند تحصیلات خود را در موعد مقرر به پایان برسانند (آزاد یکتا، ۱۳۹۱). ضعف یا افت تحصیلی و مشروط شدن می‌تواند باعث از دست رفتن قسمت عمده‌ای از سرمایه‌های ارزشمند کشور شوند. درحالی‌که افرادی که دارای پیشرفت تحصیلی می‌باشند، کمتر دچار افسردگی می‌شوند و از روحیه‌ی متهورانه بالاتری برخوردار هستند. بنابراین باید هر چه بیشتر به چنین موضوعاتی توجه گردد. تحقیقات نشان داده است این پدیده‌ها به‌صورت چندعاملی بروز می‌کنند که اضطراب یکی از مهم‌ترین عواملی است که می‌توان به آن اشاره کرد (صفاری‌نیا و همکاران، ۱۳۹۳).

در افت و ضعف تحصیلی که معمولاً منجر به مشروط شدن دانشجویان می‌شود عوامل متعدد و پیچیده‌ای دخالت دارند که از بین بردن آن‌ها نیازمند شناسایی این عوامل است. شناسایی علل و همبسته‌های افت تحصیلی که از ناکامی‌های نظام آموزشی است یکی از موضوعات

کاربردی و مهم در حوزه پژوهش‌های آموزشی محسوب می‌شود. یکی از همبسته‌های افت یا ضعف تحصیلی، اضطراب است. با توجه به شواهد پژوهشی و آموزشی موجود، می‌توان گفت که دانشجویان پزشکی و پیراپزشکی در معرض اضطراب قرار دارند. شیوع بیشتر اضطراب در میان این دانشجویان، می‌تواند ناشی از حجم زیاد مطالب و کتب مورد مطالعه، استرس ناشی از امتحانات مکرر، به‌علاوه محیط سرشار از رقابت در رشته‌های پزشکی و پیراپزشکی باشد که این امر دانشجویان را به سمت کسب نمره بالاتر سوق می‌دهد (حق دوست و همکاران، ۱۳۹۴). در این زمینه می‌توان اشاره نمود که اضطراب مجموعه‌ای از علائم است که حاصل تطابق ناکامل انسان با استرس‌ها و تنش‌های زندگی است. اضطراب می‌تواند یک متغیر چندبعدی باشد که دو بعد اصلی آن تحت عنوان اضطراب آشکار و پنهان شناخته‌شده است. اضطراب پنهان نشان‌دهنده اضطراب شخصیتی فرد است و بعضی از افراد نسبت به دیگران استعداد بیشتری برای ابتلا به آن را دارند و وقتی افراد با محرک استرس‌زا روبه‌رو می‌شوند ایجاد می‌شود درحالی‌که اضطراب آشکار در موقعیت ویژه‌ای بروز می‌کند، شخص احساس تنش و تعارض در برابر آن دارد و بر خود کنترل ندارد (زارع سلطانی، ۱۳۹۵). اضطراب آشکار بیانگر احساس افراد مورد مطالعه در خصوص احساس تنش، بیم از آینده، ناآرامی، خودخوری، برانگیختگی و فعال‌سازی سیستم خودمختار (سمپاتیک و پاراسمپاتیک) است، درحالی‌که اضطراب پنهان به تفاوت‌های فردی نسبت ثابتی در مستعد بودن به ابتلا به اضطراب اشاره می‌کند که از آن طریق بین افراد در آمادگی داشتن ادراک موقعیت‌های پراضطرابی مثل تجربه خطر یا موقعیت‌های تهدیدکننده تمایز گذاشته می‌شود و پاسخ به چنین موقعیت‌هایی با شدت بالای عکس‌العمل‌های اضطراب آشکار همراه است (کرمی، دهدشتی و بهرامی، ۱۳۹۷). در یک مفهوم‌سازی جامع می‌توان سه بعد شناختی، هیجانی و رفتاری را برای اضطراب در نظر گرفت. بعد شناختی، شامل افکار

اضطراب‌آمیز، پیرامون شکست یا عملکرد ضعیف در موقعیت‌های تحصیلی، بعد هیجانی، شامل هیجان اضطراب و استرس و بعد رفتاری، شامل افت عملکرد فرد در موقعیت تحصیلی می‌شود. به عبارتی، اضطراب، اثرات منفی قابل توجهی بر عملکرد و پیشرفت تحصیلی دانشجویان برجای می‌گذارد (ریندل، تولیس و درسل، ۲۰۱۸). یکی از عوامل روان‌شناختی مرتبط با اضطراب دانشجویان، طرح‌واره‌ها و شناخته‌ای بنیادین هستند. واژه طرح‌واره در روان‌شناسی و به‌طور گسترده‌تر در حوزه شناختی تاریخچه‌ای غنی و برجسته دارد. در حوزه رشد شناختی، طرح‌واره را به‌صورت قالبی در نظر می‌گیرند که بر اساس واقعیت یا تجربه شکل می‌گیرد تا به افراد کمک کند تجارب خود را تبیین کنند. طرح‌واره‌های ناسازگار، الگوهای هیجانی و شناختی خود آسیب‌رسان در فرد هستند که در ابتدای رشد و تحول در ذهن شکل گرفته، در مسیر زندگی تکرار می‌شوند. الگوهای شناختی در تبیین سبب‌شناسی اختلالات هیجانی، دو طبقه از عوامل مجاور و انتهایی را در طیف زمانی مطرح می‌کنند. علل مجاور به عوامل خطر اشاره دارد که بلافاصله قبل از اختلال رخ می‌دهد و علل انتهایی به عوامل خطری اشاره می‌کند که قبل از عامل خطر مجاور رخ می‌دهد و می‌تواند آن را تحت تأثیر قرار دهد در مدل‌های شناختی عموماً مجموعه‌ای از شبکه‌های زنجیره‌ای کلی در ایجاد و گسترش آسیب‌پذیری‌های شناختی نقش دارند (گلزار، افلاک سیر و ملازاده، ۱۳۹۵). یانگ (۱۹۹۹) مطرح می‌کند که بیماری از شرایط شناختی منفی مبتنی بر تجارب گذشته است. یانگ، کلاسکو و ویشار (۲۰۰۳) بر این باورند که طرح‌واره‌های ناسازگار به دلیل ارضا نشدن پنج نیاز هیجانی اساسی دوران کودکی به وجود می‌آیند و این پنج نیاز شامل: دل‌بستگی ایمن، خودگردانی، کفایت و هویت، آزادی در بیان نیازها و هیجان‌های سالم، خود‌انگیختگی و تفریح، محدودیت‌های واقع‌بینانه و خویش‌داری برشمرده (منتظری، کاوه‌رسانی و محرابی، ۱۳۹۱). طرح‌واره‌ها از خاطرات، هیجان‌ها، افکار و

احساسات بدنی تشکیل شده‌اند که طی دوران کودکی یا نوجوانی پدید می‌آیند و در طول زندگی پیچیده‌تر می‌شوند و در ابتدای زندگی حالت سازگارانه دارند اما به تدریج، در اثر تجارب زندگی، محرومیت‌های هیجانی و اتفاقات ناگوار حالت ناسازگارانه پیدا می‌کنند. تلاش یانگ و همکارانش نه‌تنها در تکامل شناخت‌درمانی و رفتاردرمانی شناختی نقش داشته، بلکه در بازگشایی افق‌هایی برای یکپارچگی شناخت درمانی با دیگر رویکردهای روان‌درمانی، مخصوصاً روانکاوی، نیز گام‌های موفق برداشته است (یانگ، کلاسکو و ویشار، ۲۰۰۳). اگرچه طرح‌واره‌ها غالباً ذهن را در تصمیم‌گیری یاری می‌کنند و معمولاً قابل انتظارترین پیش‌بینی را به عمل می‌آورند و مغز را برای کارکرد هنجار آماده می‌کنند اما ممکن است در نقش عاملی مقاوم در برابر تغییر عمل کنند و آن موقعی است که با نوعی رکود کاری مواجه می‌شویم. به نظر می‌رسد این کندی و اشکال عمدتاً با طرح‌واره‌ها یا سازمان‌بندی ادراک‌ها، تصورات، باورها و بازخوردها ارتباط داشته باشد. ذهنیت طرح‌واره‌ای ناکارآمد را می‌توان جنبه‌ای از خویش‌داری در نظر گرفت که هنوز با سایر جنبه‌های خویش‌داری یکپارچه نشده و تا حدودی از سایر بخش‌های خود، جدا شده است (یانگ و همکاران، ۲۰۰۳). با افزایش طرح‌واره‌های شناختی ناسازگار شیوع برخی از اختلالات افزایش می‌یابد و حضور چنین اختلالاتی به افت عملکرد افراد در تحصیل منجر می‌شود. طرح‌واره‌ها بر شیوه‌های پردازش شناختی افراد اثر می‌گذارند و فرد را نسبت به آسیب‌های روانی آسیب‌پذیر می‌سازند. بنابراین می‌توان گفت پیشرفت و موفقیت افراد به طرح‌واره‌های شناختی آنان بستگی دارد. زمانی که این طرح‌واره‌ها فعال می‌شوند بر ادراک، واقعیت و پردازش شناختی فرد تأثیر می‌گذارند به دنبال آن آشفستگی ذهنی و روانی ایجاد می‌کنند و حیطة یادگیری و عملکرد تحصیلی را تحت تأثیر قرار می‌دهد (سجادی و همکاران، ۱۳۹۵).

هزار (۲۰۱۰) در پژوهشی تحت عنوان استحکام خودکنترلی در رابطه بین اضطراب پنهان و سطح اضطراب آشکار که روی ۱۱۹ دانشجوی کارشناسی انجام شده است نشان دادند، اضطراب پنهان و آشکار رابطه مثبتی با شدت خودکنترلی دارند. در پژوهش شهامت (۱۳۸۹) نیز سه طرح‌واره ناسازگار اولیه اطاعت، خودکنترلی ناکافی و نقص-شرم در پیش‌بینی اضطراب نقش معنی‌دار داشت. همچنین پژوهش‌ها نشان می‌دهند که طرح‌واره‌های غیر انطباقی اولیه در حوزه بریدگی و طرد، دیگر جهت‌مندی و خودگردانی و عملکرد مختل، یک نقش کلیدی در شکل‌گیری و حفظ اختلال اضطراب اجتماعی ایفا می‌کنند (صفاری نیا و همکاران، ۱۳۹۳). کرمی، دهدشتی و بهرامی (۱۳۹۷) در پژوهشی شیوع اضطراب امتحان در دانشجویان دانشکده‌ی بهداشت دانشگاه علوم پزشکی سمنان را بررسی کرده و نتایج حاصل از مطالعه آنها حاکی از شیوع بالای اضطراب امتحان در بین دانشجویان است. آنها نتیجه‌گیری می‌کنند، با توجه به تأثیر منفی اضطراب آشکار و پنهان دانشجویان بر عملکرد تحصیلی آنان اقدامات درمانی در جهت کاهش آن در دانشجویان ضروری به نظر می‌رسد. همچنین در پژوهشی که توسط غلامی تازه‌آباد، عموخلیلی و رباط میلی (۱۳۹۶) روی دانشجویان دانشگاه ایلام انجام گرفت، نتایج نشان داد طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه شامل: رهاشدگی، بی‌ثباتی، بی‌اعتمادی، محرومیت هیجانی، نقص/شرم، انزوای اجتماعی/بیگانگی، وابستگی/بی‌کفایتی، آسیب‌پذیری نسبت به ضرر، خود تحول نیافته/گرفتار، شکست، استحقاق/بزرگ‌منشی، خویش‌داری، اطاعت/تأییدجویی، اینثار، با منفی‌گرایی، بدبینی و معنای زندگی دانشجویان رابطه معنادار دارند و بین احساس تنهایی و معنای زندگی دانشجویان رابطه معنادار مستقیم وجود دارد. محرابی نیا و شمسایی (۱۳۹۶) در پژوهشی رابطه‌ی طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه و نشخوار خشم دانشجویان را بررسی کرده و دریافت که این طرح‌واره‌های ناسازگار درصد بالایی از تغییرات خشم را پیش‌بینی می‌کنند. او در انتها پیشنهاد

افراد مبتلا به اضطراب در اغلب خرده مقیاس‌های پرسش-نامه طرح‌واره یانگ نمرات بالایی کسب می‌نمایند (قادری، و همکاران، ۱۳۹۵). یانگ و کلاسکو (۱۹۹۴) در کتاب خودآموز "بازسازی زندگی شما" به خودآموزان روش تغییر طرح‌واره‌های ناسازگار را با شکستن ۱۱ الگوی هیجانی آموزش می‌دهند. طرح‌واره‌های غیر انطباقی اولیه به هنگام مواجهه‌ی فرد با موقعیت‌های اجتماعی، پردازش اطلاعاتی را هدایت می‌کنند که به تفکرات خودبه‌خودی اضطرابی بارز منتهی می‌شود؛ مثلاً اینکه شکست خواهند خورد و از نظر دیگران به‌طور منفی ارزیابی خواهند شد، که آن‌هم به‌نوبه‌ی خود، واکنش‌های اضطرابی را تحریک می‌کند (صفاری نیا و همکاران، ۱۳۹۳). امروزه تعداد دانشجویان مبتلا به اختلالات اضطرابی رو به افزایش است و این اختلالات موجب مشکلاتی در روابط بین فردی و تحصیلی می‌شود. وجود اضطراب و کم‌جرات بودن منجر به اختلال در عملکرد تحصیلی، تخریب توانایی‌های هوش و یادگیری، کاهش تفکر انتزاعی و رکود استعدادها شده و همچنین با ایجاد معضلات اقتصادی آثار زیان‌باری برای فرد، خانواده و اجتماع به بار خواهد آورد. همه انسان‌ها به‌نوعی با این معضل دست به‌گریبانند به‌ویژه دانشجویان که این اضطراب را در رابطه با امتحان، کنفرانس درسی و فعالیت در کلاس درک کرده‌اند (ملکی و همکاران، ۱۳۹۴). طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه منطبق با مدل‌های سلسله‌مراتبی شناختی اضطراب بر سطوح لایه‌های افکار تأثیر گذاشته و متقابلاً این سطوح افکار در تداوم طرح‌واره‌ها نقش دارند (قادری و همکاران، ۱۳۹۵). تحقیقات نشان می‌دهد از آنجایی که طرح‌واره‌ها به‌عنوان شناخت‌واره‌های اساسی بر عملکرد تحصیلی اثر گذارند، طرح‌واره درمانی بر انگیزه پیشرفت و افت تحصیلی دانشجویان مؤثر است (سید محرمی و همکاران، ۱۳۹۵). تحقیقات انجام شده پیرامون مسائل تحصیلی دانشجویان به‌طوری‌که در ذیل اشاره شده، به ارتباط اضطراب و طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه (غالباً به‌طور جداگانه) به این موضوع پرداخته‌اند. برای مثال، برترامز، انگلرت و دیک

شیروانی و پیوست‌گر، ۱۳۹۰)، همگی نشان می‌دهند که طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه بر کیفیت تحصیلی دانشجویان و دانش‌آموزان نقش مؤثری دارند. همچنین بین راهبردهای جلب حمایت اجتماعی، مهار جسمانی و مهار هیجانی با موقعیت شکست و افت تحصیلی دانشجویان همبستگی معنی‌داری وجود دارد (آزاد یکتا، ۱۳۹۱).

هدف از انجام این تحقیق، شناسایی تعداد و نوع طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه (Early maladaptive schemas) در دانشجویان دارای اختلال در عملکرد تحصیلی بوده است. از آنجایی که شدت آسیب در عملکرد تحصیلی در دانشجویان متفاوت است و از طیف مشروطی تا ضعف تحصیلی تغییر می‌کند، در این پژوهش دانشجویانی را که دچار اختلال در عملکرد تحصیلی شده‌اند در سه گروه مشروطی (دانشجویان دارای معدل کمتر از ۱۲)، افت تحصیلی (دانشجویانی که با کاهش دو نمره‌ای معدل مواجه بوده‌اند) و ضعف تحصیلی (دانشجویان دارای معدل کمتر از ۱۴) قرار داده شد. بنابراین این پژوهش به منظور شناسایی طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه و تعیین نقش آن‌ها در اضطراب آشکار و پنهان دانشجویان در سه گروه مشروطی، افت تحصیلی و ضعف تحصیلی، انجام شد. وجود نیاز پژوهشی برای توسعه مفهوم طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه در حیطه مشکلات مختلف روان‌شناختی، به‌ویژه حوزه مسائل تحصیلی دانشجویان، همچنین شناسایی رابطه اضطراب آشکار و پنهان مرتبط با مشکلات تحصیلی، انگیزه اصلی انجام این تحقیق بود. دانشجویان دچار اختلال در عملکرد تحصیلی را می‌توان در سه گروه مشروطی، افت تحصیلی، و ضعف تحصیلی قرار داد. بنابراین پژوهش حاضر با هدف شناسایی طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه و تعیین نقش آن‌ها در اضطراب پنهان و آشکار دانشجویان در سه گروه مشروطی، افت تحصیلی و ضعف تحصیلی، انجام شد.

روش کار

پژوهش حاضر از نوع توصیفی-همبستگی است. جامعه‌ی آماری این پژوهش شامل تمام دانشجویان

می‌کند که متخصصان سلامت روان در درمان مشکلات خشم دانشجویان طرح‌واره‌های ناسازگار آن‌ها را مد نظر داشته باشند. پور بند بنی محمد و همکاران (۱۳۹۶) در بررسی افت تحصیلی و برخی عوامل مرتبط با آن از دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی گیلان به این نتیجه رسیدند که عوامل فردی - اجتماعی مرتبط با افت تحصیلی بین دو گروه دانشجویان با افت تحصیلی و بدون افت تحصیلی تفاوت معنی‌داری با هم دارند. خراسانی و شبانی (۱۳۹۶) در زمینه‌ی طرح‌واره‌های ناسازگار دانشجویان نشان دادند که افراد دارای آسیب عاطفی از نظر طرح‌واره‌های ناسازگار و راهبردهای مقابله‌ای و بلوغ عاطفی با افراد بدون آسیب عاطفی تفاوت دارند. از دیگر پژوهش‌های انجام‌شده در کشورمان، در زمینه‌ی همبستگی بین سبک دل‌بستگی ناایمن دانشجویان با طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه‌ی آن‌ها (محمدی، نوروزی نژاد و رحمتی نژاد، ۱۳۹۶)، اثربخش طرح‌واره درمانی بر افزایش سازگاری تحصیلی (سجادی، گل محمدیان و حجت خواه، ۱۳۹۵)، نقش واسطه‌ای طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه با اضطراب (مسعودی و همکاران، ۱۳۹۵)، رابطه طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه مادران با اضطراب آشکار و پنهان دانش‌آموزان (زارع سلطانی، ۱۳۹۵) طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه و اختلالات اضطرابی دانش‌آموزان (برجعی، ۱۳۹۵) طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه و اختلال استرس پس از سانحه (نادری، ۱۳۹۴)، تأثیر طرح‌واره درمانی بر کاهش علائم اختلالات اضطراب و افسردگی دانشجویان پرستاری و مامایی (ملکی و همکاران، ۱۳۹۴)، نقش طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه با واسطه سرکوبی هیجانی، در نشانه‌های اضطراب اجتماعی (امامی عزت، هاشمی نسب و هاشمی نصرت‌آبادی، ۱۳۹۳) طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه تنهایی، آسیب‌پذیری، بی‌اعتمادی، نقص، شکست، معیارهای سرسختانه و استحقاق و علائم افسردگی دانش‌آموزان (منتظری، ۱۳۹۱)، طرح‌واره‌های ناسازگار دانشجویان شامل محرومیت هیجانی، نقص/شرم و وابستگی، بی‌کفایتی با رضایت از زندگی آنان (یوسف‌نژاد

مشروطی، افت تحصیلی و ضعف تحصیلی دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز در مقطع کارشناسی در نیم-سال اول تحصیلی ۱۳۹۶-۱۳۹۷ بودند. که از میان پانزده رشته کارشناسی، پنج رشته پرستاری، مامایی، فیزیوتراپی، بهداشت عمومی و تغذیه به صورت تصادفی خوشه‌ای انتخاب و مورد مطالعه قرار گرفتند. منظور از دانشجوی مشروط، دانشجویی است که معدل ترم تحصیلی وی پایین‌تر از ۱۲ شده باشد، دانشجوی افت تحصیلی به دانشجویی گفته می‌شود که معدل ترم تحصیلی وی حداقل دو نمره نسبت به ترم قبلی کاهش پیدا کرده است. دانشجوی ضعف تحصیلی نیز به دانشجویی گفته می‌شود که معدل ترم تحصیلی او بین ۱۲ تا ۱۴ باشد. دانشجویان مورد نظر از سوی آموزش دانشکده جهت اجرای آزمون به هسته مشاوره دانشکده بهداشت معرفی شدند، سپس این دانشجویان به صورت تلفنی برای شرکت در مشاوره و تکمیل پرسش‌نامه دعوت شدند و با رضایت کامل پرسش‌نامه استاندارد طرح‌واره یانگ (SQ-SF) The Schema Questionnaire-Short form و پرسش‌نامه اضطراب آشکار و پنهان اشیپیل برگر (STAI) Spillbugger's Secret and Detecting Anxiety Inventory را تکمیل کردند.

پرسش‌نامه اضطراب آشکار و پنهان اشیپیل برگر

پرسش‌نامه اضطراب آشکار و پنهان ساخته اشیپیل برگر و همکاران (۱۹۸۳) که به پرسش‌نامه STAI معروف است، به طور عمیقی در پژوهش‌ها و فعالیت‌های بالینی مورد استفاده قرار گرفته است. این پرسش‌نامه شامل مقیاس‌های جداگانه خود سنجی، برای اندازه‌گیری اضطراب آشکار و پنهان می‌باشد. مقیاس اضطراب آشکار شامل بیست جمله ابتدایی این پرسش‌نامه است که احساسات فرد را در «این لحظه و در زمان پاسخ‌گویی» ارزشیابی می‌کند. مقیاس اضطراب پنهان فرم هم شامل بیست جمله بعدی این پرسش‌نامه است که احساسات عمومی و معمولی افراد را می‌سنجد. به هر کدام از عبارات آزمون STAI، بر اساس پاسخ ارائه‌شده، وزنی بین ۱ تا ۴ تخصیص می‌یابد. نمره ۴، نشان‌دهنده حضور بالایی از اضطراب است، که ده عبارت مقیاس اضطراب آشکار و یازده عبارت مقیاس اضطراب پنهان، بر این اساس نمره‌گذاری می‌شوند. عباراتی که نشان‌دهنده عدم وجود اضطراب هستند و در هنگام نمره‌گذاری به صورت معکوس وزن داده می‌شوند عبارت‌اند از: (مقیاس اضطراب آشکار ۲۰-۱۹-۱۶-۱۵-۱۱-۱۰-۸-۵-۲-۱) و (مقیاس اضطراب پنهان ۳۹-۳۶-۳۴-۳۳-۳۰-۲۷-۲۶-۲۳-۲۱). مهram (۱۳۷۲) در مطالعه‌ای ضریب پایایی آزمون را در دو گروه هنجار و ملاک به طور مجزا مورد بررسی قرار داد. میزان پایایی برای گروه هنجار (۶۰۰ نفر) در مقیاس

مشروطی، افت تحصیلی و ضعف تحصیلی دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز در مقطع کارشناسی در نیم-سال اول تحصیلی ۱۳۹۶-۱۳۹۷ بودند. که از میان پانزده رشته کارشناسی، پنج رشته پرستاری، مامایی، فیزیوتراپی، بهداشت عمومی و تغذیه به صورت تصادفی خوشه‌ای انتخاب و مورد مطالعه قرار گرفتند. منظور از دانشجوی مشروط، دانشجویی است که معدل ترم تحصیلی وی پایین‌تر از ۱۲ شده باشد، دانشجوی افت تحصیلی به دانشجویی گفته می‌شود که معدل ترم تحصیلی وی حداقل دو نمره نسبت به ترم قبلی کاهش پیدا کرده است. دانشجوی ضعف تحصیلی نیز به دانشجویی گفته می‌شود که معدل ترم تحصیلی او بین ۱۲ تا ۱۴ باشد. دانشجویان مورد نظر از سوی آموزش دانشکده جهت اجرای آزمون به هسته مشاوره دانشکده بهداشت معرفی شدند، سپس این دانشجویان به صورت تلفنی برای شرکت در مشاوره و تکمیل پرسش‌نامه دعوت شدند و با رضایت کامل پرسش‌نامه استاندارد طرح‌واره یانگ (SQ-SF) The Schema Questionnaire-Short form و پرسش‌نامه اضطراب آشکار و پنهان اشیپیل برگر (STAI) Spillbugger's Secret and Detecting Anxiety Inventory را تکمیل کردند.

پرسش‌نامه استاندارد طرح‌واره یانگ (SQ-SF)

در این پژوهش از فرم کوتاه پرسش‌نامه استاندارد طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه (SQ-SF) ساخته یانگ و همکاران (۱۹۹۸) که از ۷۵ گویه و ۱۵ خرده‌مقیاس تشکیل شده، استفاده شد. خرده‌مقیاس‌ها شامل: محرومیت هیجانی (ed)، رهاشدگی (ab)، بی‌اعتمادی-بدرفتاری (ma)، انزوای اجتماعی-بیگانگی (si)، نقص-شرم (ds)، شکست (fa)، وابستگی-بی‌کفایتی (di)، آسیب‌پذیری-ضرر بیماری (vh)، گرفتار (em)، اطاعت (sb)، ایثار (ss)، بازداری هیجانی (ei)، معیارهای سرسختانه (us)، استحقاق (et)، خویش‌تن‌داری-خودانضباطی ناکافی (is) می‌باشد. در پژوهش آهی (۱۳۸۳) با استفاده از یک نمونه ۳۸۷ نفره از دانشجویان

گردید. در همین مطالعه جهت روایی از روش ملاکی هم‌زمان استفاده شده و نتایج محاسبه در دو سطح ۰/۹۵ و ۰/۹۹ در صد معنادار بود.

یافته‌ها

فراوانی دانشجویان مشروطی، دارای افت و ضعف تحصیلی در رشته‌های توان‌بخشی، پرستاری، مامایی، بهداشت و پیراپزشکی در جدول ۱ نشان داده است:

جدول ۱: فراوانی دانشجویان مشروطی، دارای افت و ضعف تحصیلی در دانشجویان کارشناسی

رشته	تعداد مشروطی	درصد فراوانی	تعداد افت تحصیلی	درصد فراوانی	تعداد ضعف تحصیلی	درصد فراوانی	جمع
پرستاری و مامایی	۶	۴/۰۲٪	۱۳	۸/۷۲٪	۱۹	۱۲/۷۵٪	۳۸
گفتاردرمانی	۲	۱/۳۴٪	۹	۶/۰۴٪	-	-	۱۱
تغذیه	۸	۵/۳۶٪	۲۰	۱۳/۴۲٪	۳۲	۲۱/۴۷٪	۶۰
بهداشت عمومی	۸	۵/۳۶٪	۱۲	۸/۰۵٪	۲۰	۱۳/۴۲٪	۴۰
جمع	۲۴	۱۶/۰۸٪	۵۴	۳۶/۲۳٪	۷۱	۴۷/۶۴٪	۱۴۹

اضطراب آشکار، و ۵۰ درصد آنان از اضطراب پنهان، در سه سطح خفیف متوسط و شدید رنج می‌برند. در این مطالعه مشخص شد تنها ۱۶/۶۶ درصد دانشجویان این پژوهش فاقد اضطراب آشکار و پنهان و طرح‌واره‌های ناسازگارند. فرضیه: طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه با اضطراب آشکار و پنهان دانشجویان افت تحصیلی، مشروطی، و ضعف تحصیلی رابطه معنی‌دار دارند.

اضطراب آشکار و پنهان بر اساس آلفای کرونباخ به ترتیب برابر با ۰/۹۰۸۴ و ۰/۹۰۲۵ است. و این میزان در گروه ملاک (۱۳۰ نفر) برابر با ۰/۹۴۱۸ است. علاوه بر این پایایی آزمون از طریق نسبت واریانس نمرات حقیقی به واریانس مشاهده شده و مقدار آن در گروه هنجار ۰/۹۴۵ ثبت شد. خطای استاندارد اندازه‌گیری آزمون برابر ۴/۶۴ محاسبه شد. همچنین همبستگی نمرات مشاهده شده با نمرات حقیقی برابر ۰/۹۷۲ و با نمرات خطا برابر با ۰/۲۳۴ محاسبه

در این مطالعه مشخص شد که ۱۶/۰۸ درصد دانشجویان، مشروطی بوده و ۳۶/۲۳ دارای افت تحصیلی و ۴۷/۶۴ درصد آن‌ها نیز دارای ضعف تحصیلی بودند. همان‌گونه که مشاهده می‌شود بیشترین مشکلات تحصیلی در دانشجویان رشته تغذیه (۴۰/۲۶ درصد) و کمترین مشکلات تحصیلی نیز در دانشجویان گفتاردرمانی (۷/۳۸ درصد) دیده می‌شود. به‌طور کلی ۷۷/۷۷ درصد دانشجویان دارای اختلال در عملکرد تحصیلی در این مطالعه از

جدول ۲: ارتباط بین اضطراب آشکار و پنهان با طرح‌واره‌های ناسازگار در دانشجویان مشروطی، دارای افت و ضعف تحصیلی

گروه	افت تحصیلی		ضعف تحصیلی		مشروطی	
	اضطراب آشکار	اضطراب پنهان	اضطراب آشکار	اضطراب پنهان	اضطراب آشکار	اضطراب پنهان
محروریت هیجانی	**۰/۴۲۱	**۰/۳۲۸	**۰/۳۶۸	**۰/۳۱۸	**۰/۳۶۷	**۰/۳۱۵
رهاشدگی	**۰/۳۷۱	**۰/۲۷۴	**۰/۳۹۷	**۰/۳۳۴	**۰/۳۷۲	**۰/۳۰۹
بی‌اعتمادی/بدرفتاری	*۰/۲۳۲	*۰/۲۲۶	**۰/۲۹۴	**۰/۲۷۵	۰/۱۲۵	۰/۱۶۳
انزوای اجتماعی/بیگانگی	**۰/۳۲۹	۰/۱۴۴	**۰/۳۴۹	۰/۲۷۸	**۰/۳۱۳	*۰/۲۴۷
نقص/شرم	**۰/۵۱۷	**۰/۴۲۶	**۰/۵۲۵	**۰/۴۴۹	**۰/۵۷۱	**۰/۴۹۳
شگفت	**۰/۴۸۴	**۰/۴۱۸	**۰/۲۷۲	*۰/۲۲۹	**۰/۴۶۲	**۰/۳۷۳
وابستگی/بی‌کفایتی	**۰/۴۶۷	**۰/۴۱۳	**۰/۳۳۵	**۰/۲۵۹	**۰/۴۲۴	**۰/۳۹۵
آسیب‌پذیری	**۰/۲۶۵	*۰/۲۰۸	*۰/۲۲۶	*۰/۱۹۷	*۰/۲۱۹	*۰/۲۱۰
گرفتار	**۰/۲۸۸	**۰/۲۴۷	**۰/۳۴۹	**۰/۳۹۹	**۰/۳۶۵	**۰/۳۴۳
اطاعت	۰/۱۴۹	۰/۱۴۴	۰/۱۳۱	۰/۱۳۲	۰/۱۲۲	۰/۱۱۹
اینار	۰/۱۴۶	۰/۱۳۷	۰/۱۲۱	۰/۱۴۵	۰/۱۴۲	۰/۱۳۴

بازداری هیجانی	۰/۱۰۹	۰/۱۲۳	۰/۱۴۶	۰/۱۱۸	۰/۱۰۷	۰/۰۹۸
معیارهای سرسختانه	۰/۱۶۲	۰/۱۵۱	۰/۱۱۵	۰/۱۲۴	۰/۱۰۳	۰/۱۱۷
استحقاق	۰/۱۱۵	۰/۱۰۳	۰/۱۱۷	۰/۱۰۹	۰/۱۰۶	۰/۱۱۴
خویشن‌داری/انضباط ناکافی	۰/۱۲۷	۰/۱۱۶	۰/۱۲۹	۰/۱۰۶	۰/۱۵۱	۰/۱۲۴

واره‌های محرومیت هیجانی، رهاشدگی، انزوای اجتماعی/بیگانگی، نقص/شرم، شکست، وابستگی/بی‌کفایتی، آسیب‌پذیری و گرفتار با اضطراب پنهان، و طرح‌واره شکست هم با اضطراب آشکار و هم اضطراب پنهان دانشجویان مشروط رابطه معنی‌دار دارد. در گروه دارای افت تحصیلی نیز رابطه طرح‌واره‌های محرومیت هیجانی، رهاشدگی، بی‌اعتمادی/بدرفتاری، نقص/شرم، شکست، وابستگی/بی‌کفایتی، آسیب‌پذیری و گرفتار با انواع اضطراب معنی‌دار بود. البته طرح‌واره انزوای اجتماعی/بیگانگی تنها با اضطراب آشکار رابطه معنی‌دار نشان داد. به‌طور کلی می‌توان گفت تقریباً وضعیت سه گروه مشابه بود.

فرضیه دوم: طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه قدرت پیش‌بینی اضطراب آشکار و پنهان را در سه گروه مشروط، دارای افت و ضعف تحصیلی دارند.

همان‌گونه که مشاهده می‌شود بین طرح‌واره‌ها و اضطراب آشکار و پنهان مجموع سه گروه سنجیده شده است، اضطراب آشکار و پنهان با طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه ارتباط معناداری وجود دارد. بر اساس نتایج مندرج در جدول بالا می‌توان مشاهده نمود که طرح‌واره‌های اطاعت، ایثار، معیارهای سرسختانه، استحقاق و خویشن‌داری/انضباط ناکافی با اضطراب آشکار و پنهان در سه گروه مورد مطالعه رابطه معنی‌دار ندارند. نتایج نشان می‌دهد در گروه دارای ضعف تحصیلی رابطه اضطراب آشکار و پنهان با طرح‌واره‌های محرومیت هیجانی، رهاشدگی، بی‌اعتمادی/بدرفتاری، انزوای اجتماعی/بیگانگی، نقص/شرم، شکست، وابستگی/بی‌کفایتی، آسیب‌پذیری و گرفتار معنی‌دار بود. بررسی ارتباط بین اضطراب آشکار و پنهان و ۱۵ طرح‌واره ناسازگار در دانشجویان مشروط نیز نشان داد که طرح-

جدول ۳: مدل تأثیر طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه بر اضطراب آشکار و پنهان دانشجویان

عوامل مؤثر بر اضطراب	R	R2	R2 تنظیم‌شده	F	P
رابطه ساده و چندگانه	۰/۷۳۶	۰/۵۴۲	۰/۵۳۶	۱۸/۹۱۲	۰/۰۰۰
ضرایب استاندارد و غیراستاندارد	B	β	خطای استاندارد	t	P
طرح‌واره محرومیت هیجانی	۰/۳۱۲	۰/۳۳۴	۰/۰۹۸	۷/۸۶۸	۰/۰۰۰
طرح‌واره بی‌اعتمادی	۰/۲۰۶	۰/۲۱۹	۰/۰۹۲	۳/۲۷۱	۰/۰۰۹
طرح‌واره رهاشدگی	۰/۲۹۱	۰/۲۷۷	۰/۰۷۱	۴/۲۳۴	۰/۰۰۳
طرح‌واره انزوای اجتماعی	۰/۱۱۹	۰/۲۶۶	۰/۰۶۸	۳/۶۶۲	۰/۰۰۵
طرح‌واره وابستگی/بی‌کفایتی	۰/۲۲۸	۰/۳۰۸	۰/۱۰۶	۴/۷۳۵	۰/۰۰۲
طرح‌واره نقص/شرم	۰/۳۵۳	۰/۴۷۳	۰/۰۸۲	۹/۸۲۹	۰/۰۰۰
طرح‌واره شکست	۰/۳۹۲	۰/۵۲۱	۰/۱۰۹	۱۱/۴۳۹	۰/۰۰۰
طرح‌واره آسیب‌پذیری	۰/۲۱۱	۰/۲۱۷	۰/۰۷۵	۳/۴۶۱	۰/۰۰۶

بحث و نتیجه‌گیری

این مطالعه با هدف شناسایی طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه و تعیین نقش آن‌ها در اضطراب آشکار و پنهان دانشجویان در سه گروه مشروطی، افت تحصیلی و ضعف تحصیلی، انجام شد. یافته‌های توصیفی نشان داد که ۱۶/۰۸ درصد دانشجویان، مشروطی بوده و ۳۶/۲۳ دارای

نتایج محاسبه آزمون تحلیل رگرسیون نشان می‌دهد که مدل تأثیر طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه بر اضطراب آشکار و پنهان معنی‌دار می‌باشد. ضرایب بتا نشان می‌دهد که طرح‌واره شکست بیشترین تأثیر را بر انواع اضطراب دانشجویان دارد. طرح‌واره بی‌اعتمادی/بدرفتاری کمترین تأثیر را بر اضطراب دانشجویان مورد مطالعه دارد.

سد، دیگر برایشان کار آبی ندارد و باید بایگانی شود. این امر نوعی سرخوردگی و یأس از آن‌همه زحمت ایجاد می‌کند. مکان جدید تحصیلی، محیط دانشگاه، همه برای این افراد محیط عاطفی جدیدی نیز ایجاد می‌کند که از لحاظ بسیاری شاخص‌ها با محیط قبلی متفاوت است و امکان دارد مشکلات خاصی را برای آن‌ها به‌وجود آورد. بدیهی است دانشجویان به مشکلات روحی آسیب‌پذیر باشند زیرا با دوری از خانواده، فقدان حمایت اجتماعی سنتی و افزایش استرس علمی مواجه‌اند (حق‌دوست و همکاران، ۱۳۹۴). یکی از موضوعات کاربردی و مهم در حوزه پژوهش‌های آموزشی شناسایی علل و همبسته‌های افت تحصیلی است که از ناکامی‌های نظام آموزشی محسوب می‌شود. نتایج این تحقیق نشان داد بین طرح‌واره‌های ناسازگار و اضطراب آشکار و پنهان دانشجویان مشروطی، افت تحصیلی و ضعف تحصیلی رابطه معنی‌دار وجود دارد. احساسات مثبت برخلاف احساسات منفی چون خستگی پیش‌شرط مهمی برای یادگیری و موفقیت هستند. برای دانشجویان روابط مثبت با اساتید و سایر دانشجویان باانگیزه، با نمرات بالا و موفقیت درسی همبستگی مثبت دارد و برای اساتید هم این روابط مثبت با انگیزش شغلی و احساس کارآمدی همراه است. یافته‌های پژوهشی حاکی از آن است طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه به‌عنوان زیرساخت‌های شناختی، عاطفی و رفتاری می‌توانند در میزان اضطراب آشکار و پنهان افراد مؤثر باشد (خراسانی و شبانی، ۱۳۹۶). همچنین بر اساس نتایج تحقیقات، طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه به‌عنوان زیرساخت‌های شناختی منجر به تشکیل باورهای غیرمنطقی می‌شوند (یانگ، کلاسکو و ویشار، ۲۰۰۳). طرح‌واره‌های ناسازگار مستقیماً منجر به اختلال خاصی نمی‌شوند، اما آسیب‌پذیری فرد را برای اختلالات روانی افزایش می‌دهند. افراد هنگامی مستعد ایجاد طرح‌واره‌های رهاشدگی و بی‌اعتمادی/بدرفتاری می‌شوند که از سوی اطرافیان، احترام و پذیرش را به حد کافی دریافت نکنند. طرد هنگامی ایجاد می‌شود که دانشجویان از سوی اساتید و سایر

افت تحصیلی و ۴۷/۶۴ درصد آن‌ها نیز دارای ضعف تحصیلی بودند. این یافته با نتایج تحقیقات حق‌دوست، انصاری و طاهری (۱۳۹۴) و آزاد یکتا (۱۳۹۱) همخوانی دارد. بر اساس یافته‌های توصیفی این مطالعه به‌طور کلی ۷۷/۷۷ درصد دانشجویان دارای اختلال در عملکرد تحصیلی در این مطالعه از اضطراب آشکار، و ۵۰ درصد آنان از اضطراب پنهان، در سه سطح خفیف متوسط و شدید رنج می‌برند. همچنین معلوم شد که افراد مبتلا به اضطراب در اغلب خورده مقیاس‌های پرسش‌نامه طرح‌واره یانگ نمرات بالایی کسب می‌نمایند که با پژوهش نادری (۱۳۹۴) همخوانی دارد. امروزه تعداد دانشجویان مبتلا به اختلالات اضطرابی رو به افزایش است و این اختلالات موجب مشکلاتی در روابط بین فردی و تحصیلی می‌شود. نتایج آزمون ضریب همبستگی پیرسون نشان داد که طرح‌واره‌های ناسازگار (محرومیت هیجانی، رهاشدگی، بی‌اعتمادی/بدرفتاری، انزوای اجتماعی/بیگانگی، نقص/شرم، شکست، وابستگی/بی‌کفایتی، آسیب‌پذیری و گرفتار) با اضطراب آشکار و پنهان رابطه معنی‌دار ($P < 0/001$) دارند. این یافته با نتایج تحقیقات زارع سلطانی و قمری (۱۳۹۶)، سجادی، گل محمدیان و حجت‌خواه (۱۳۹۵) و مسعودی و همکاران (۱۳۹۵)، صفاری نیا و همکاران (۱۳۹۳) همخوانی دارد. در تبیین این یافته می‌توان گفت؛ دانشجویان با ورود به دانشگاه و پذیرش مسئولیت‌های جدید، فقدان حمایت اجتماعی سنتی و افزایش استرس‌های تحصیلی با مشکلاتی روبه‌رو می‌شوند که باعث فعال شدن طرح‌واره‌های آن‌ها می‌شود. ورود پذیرفته‌شدگان امتحانات ورودی دانشگاه‌ها به محیط دانشگاه اغلب یک شروع متفاوت و تازه است. دانشجو پس از تلاش فراوان وارد محیطی می‌شود که از لحاظ حجم و نوع درس‌ها همچنین اهداف تحصیلی با دوره دبیرستان متفاوت است و حتی برای بسیاری از داوطلبان، اهداف قبولی در کنکور هم کاملاً روشن نشده است و این‌گونه افراد حجم فراوانی از اطلاعات دارند که برای ورود به دانشگاه الزاماً آن‌ها را فراگرفته‌اند و پس از گذشتن از این

حقارت، انگیزه و امیدواری آن‌ها را کم می‌کند. به‌طوری که مانع تلاش و پشتکار می‌گردد. همچنین نتایج نشان داد که طرح‌واره‌های نقص/شرم و محرومیت هیجانی نیز اثرات مهمی بر اضطراب آشکار و پنهان دانشجویان مورد مطالعه دارند. در این رابطه می‌توان گفت این افراد خود را ناتوان و درمانده می‌بینند و تلاش مؤثری برای رفع مشکلات تحصیلی نمی‌کنند، همچنین کسانی که طرح‌واره ناسازگار محرومیت هیجانی را دارند خود را دوست‌داشتنی نمی‌دانند و با این اعتقاد، رفتارهای دیگران و موقعیت دنیای بیرون را در درون خود تعبیر و تفسیر می‌کنند. بنابراین همیشه آمادگی اضطراب را در درون خود دارند. به این ترتیب، می‌توان استنباط نمود که پیشرفت و موفقیت افراد به طرح‌واره‌های شناختی آنان بستگی دارد. زمانی که این طرح‌واره‌ها فعال می‌شوند بر ادراک، واقعیت و پردازش شناختی فرد تأثیر می‌گذارند و به دنبال آن آشفتگی ذهنی و روانی ایجاد می‌کنند و حیطة یادگیری و عملکرد تحصیلی را تحت تأثیر قرار می‌دهد. طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه منطبق با اضطراب بر سطوح لایه‌های افکار تأثیر گذاشته و متقابلاً این سطوح افکار در تداوم طرح‌واره‌ها نقش دارند. وقتی توقعات دانشجویان در موفقیت تحصیلی برآورده نمی‌شود، مضطرب می‌شوند. اضطراب، تأثیر منفی بر رفتار و نتایج یادگیری آن‌ها می‌گذارد و باعث اختلال در عملکرد تحصیلی آن‌ها می‌شود. اکثر دانشجویانی که دارای ضعف و افت تحصیلی می‌شوند، به‌تدریج با مشکلات عدیده‌ای در تحصیل روبه‌رو می‌شوند و حتی ممکن است عزت‌نفس تحصیلی خود را از دست دهند. در این زمینه طرح‌واره‌ها که نیز نقش پردازشگر شناختی در تصمیمات بازی می‌کنند، دستیابی به پیشرفت را دور از ذهن می‌نمایانند و زمینه بروز و تشدید اضطراب را فراهم می‌سازند. یانگ و همکاران (۲۰۰۳) معتقدند که طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه به‌عنوان الگوهای فرضی هستند که به فرد کمک می‌کنند تا با نقش میانجی ادراک و به‌وسیله هدایت پاسخ‌ها، تجارب خود را توضیح دهند. در کل می‌توان تبیین کرد

دانشجویان با انتقاد مواجه شود که عاملی است برای ایجاد اضطراب با ریشه‌یابی اضطراب، می‌توان دریافت که طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه و روش‌های ناکارآمدی که افراد از طرق آن‌ها یاد می‌گیرند که با دیگران چگونه کنار بیایند؛ اغلب زیربنای نشانه‌های مزمن اختلالاتی مثل اضطراب، افسردگی و اختلالات روان‌تنی به‌شمار می‌روند. طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه، قدیمی‌ترین مؤلفه‌های شناختی هستند و اغلب نفوذ خود را بر سیستم پردازش داده‌ها، در زیر آستانه هوشیاری اعمال می‌کنند (ملکی و همکاران، ۱۳۹۴). طرح‌واره‌ها، ساختارهای دائمی سیستم شناختی هستند که به‌عنوان صافی و کلیشه، در خالص کردن تجربه فرد از دنیا عمل می‌کنند و فرد را در سازمان‌دهی رفتارش یاری می‌دهند. به بیان دیگر، طرح‌واره، نوعی الگوی سازمان‌یافته تفکر، احساس و رفتار مبتنی بر مجموعه‌ای از طرح‌واره‌هاست که راهبرد مقابله‌ای خاص خود را در پی دارد که اضطراب می‌تواند بر انتخاب نوع راهبرد اثرگذار باشد.

نتایج فرضیه دوم مبنی بر قدرت طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه در پیش‌بینی اضطراب آشکار و پنهان دانشجویان مورد مطالعه نشان داد که مدل رگرسیون محاسبه‌شده معنی‌دار است، ضرایب بتا نشان داد که طرح‌واره شکست بیشترین تأثیر را بر اضطراب آشکار و پنهان دانشجویان دارد. این نتایج با یافته‌های تحقیقات زارع سلطانی و قمری (۱۳۹۶)، سجادی، گل محمدیان و حجت‌خواه (۱۳۹۵)، منتظری (۱۳۹۱)، یوسف‌نژاد شیروانی و پیوست‌گر (۱۳۹۰) و برترامز، انگلرت و دیک هازر (۲۰۱۰) همخوانی دارد. در تبیین این یافته می‌توان گفت؛ دانشجویانی که عملکرد تحصیلی ضعیف‌تری دارند، طرح‌واره‌های ناسازگار بیشتری دارند. نتایج این تحقیق نشان داد که طرح‌واره شکست بیشترین تأثیر را بر اضطراب دارد، پژوهش‌ها نشان می‌دهند این افراد خود را شکست خورده می‌دانند و طوری گام بر می‌دارند که نهایتاً به شکست برسند. آن‌ها دائماً خود را با دیگران مقایسه می‌کنند و احساس حقارت می‌کنند. این احساس

پیشنهاد می‌شود که با شناسایی زودهنگام طرح‌واره‌های ناسازگار این دانشجویان و روان‌درمانی آن‌ها به روش طرح‌واره درمانی به‌عنوان یکی از درمان‌های مفید موج سوم در رفع مشکلات تحصیلی آن‌ها همت گماشت. این مطالعه با کمبودها و مشکلاتی از جمله کمبود تحقیقات مستقیم در مورد موضوع مورد مطالعه و مشکلاتی در مراجعه دانشجویان دارای اختلال در عملکرد تحصیلی به هسته مشاوره جهت ارزیابی طرح‌واره‌های ناسازگار و درمان افت تحصیلی آنان همراه بود. بنابراین پیشنهاد می‌شود که پژوهش‌های بیشتری در این زمینه، تکرار شود تا طرح‌واره‌های ناسازگار و اضطراب در دانشجویان دارای مشکلات تحصیلی شناسایی و درمان گردند. و تأثیر طرح‌واره درمانی و درمان اضطراب در دانشجویان مشروط افت تحصیلی و ضعف تحصیلی بررسی شود.

References

- Azad Yekta, M 2012, Investigating the Role of Coping Strategies and Attribution Styles as Predictors of Academic Failure in Students of Islamic Azad University of Islam City, *Journal of Psychological Achievements (Educational Sciences and Psychology)*, Vol. 19, NO.1, Pp. 99-116. [In Persian].
- Borjali M, Madbeigi Z, Golshani, F 2017, The Relationship between Early Maladaptive Schemas, Maternal Attachment Styles, and Anxiety Disorders in Children, *Quarterly Journal of Research*, Vol.14, N.2, Pp. 31-48. [In Persian].
- Behdani F, Sargolzaei M, Qorbani, E 2000, Study of the Relationship between Life and Depression and Anxiety in Sabzevar Students, *Secrets-Journal of Sabzevar School of Medical Sciences*, Vol.7, No.2, Pp.27-37. [In Persian].
- Bertrams A, Englert Ch, Dickhauser, O 2010, Self – control strength in the relation between trait test anxiety and state anxiety, *Journal of Research in personality*, Vol.44, No.6, pp. 738-741.
- Divandary H, Ahey Q, Akbari, H et al 2007, Young Schema Questionnaire Short Form (SQ-SF): Evaluation of Psychometric Properties and Factor Structure among

که طرح‌واره‌ها دارای مؤلفه‌های شناختی، عاطفی و رفتاری هستند. هنگامی که طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه فعال می‌شوند سطوحی از هیجانات منفی منتشر می‌شود و مستقیم یا غیرمستقیم منجر به اشکال مختلفی از آشفتگی‌های روان‌شناختی نظیر پرخاشگری، افسردگی، اضطراب (آشکار و پنهان) می‌شود. به‌طور کلی، اضطراب آشکار و پنهان یکی از مهم‌ترین عواملی می‌باشند که باعث تضعیف روحیه دانشجویان می‌شوند و قدرت تفکر را از آنان می‌گیرند و در نتیجه آن‌ها را به سمت افت، ضعف و مشروطی سوق می‌دهند. نمره کم نیز موجب احساس حقارت در دانشجویان می‌شود. در این حالت، دانشجویان خود را فردی ضعیف می‌پندارند که نمی‌تواند نمره خوبی کسب کند. در مدل‌های شناختی عموماً مجموعه‌ای از شبکه‌های زنجیره‌ای کلی در ایجاد و گسترش آسیب‌پذیری‌های شناختی نقش دارند و بسیاری از شرایط شناختی منفی مبتنی بر تجارب گذشته است. یکی از مبانی مهم احساس رفاه اجتماعی طرح‌واره‌ها هستند. طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه به دلیل ارضا نشدن پنج نیاز هیجانی اساسی دوران کودکی شامل دل‌بستگی ایمن، خودگردانی، کفایت و هویت، آزادی در بیان نیازها و هیجان‌های سالم، خودانگیختگی و تفریح، محدودیت‌های واقع‌بینانه و خویشنداری طی دوران کودکی یا نوجوانی پدید می‌آیند و در طول زندگی پیچیده‌تر می‌شوند. با افزایش طرح‌واره‌های شناختی ناسازگار شیوع برخی از اختلالات افزایش می‌یابد و حضور چنین اختلالاتی به افت عملکرد افراد در تحصیل منجر می‌شود. طرح‌واره‌ها بر شیوه‌های پردازش شناختی افراد اثر می‌گذارند و فرد را نسبت به آسیب‌های روانی آسیب‌پذیر می‌سازند. همچنین ضعف تحصیلی خود به عاملی برای اضطراب تبدیل می‌شود و این چرخه ادامه می‌یابد. بنابراین می‌توان گفت یکی علل ایجاد اضطراب در دانشجویان و تأثیر آن روی عملکرد تحصیلی آن‌ها وجود طرح‌واره‌های ناسازگار در دانشجویان است.

- Rafsanjan University of Medical Sciences*, Vol.17, No3. , Pp. 275-282. [In Persian].
- Khorasani F, Shabani, Z 2017, Comparison of Early Maladaptive Schemas, Coping Strategies and Emotional Maturity in Students with Emotional Injury Syndrome, *Journal of Social Health*, Vol.4, No.2, Pp. 137-146. [In Persian].
- Maleki Z, Nadery I, Ashory J, et al 2015, The Effect of Schema Therapy on Reducing the Symptoms of Anxiety Disorders and Depression in Nursing and Midwifery Students, *Journal of Yazd Medical Education Research and Development Center*, Vol.10, No.1: 49-56. [In Persian].
- Masoodi Sh, Hatami M, Modares Qarvi M, et al 2016, The Relational Role of Early Maladaptive Schemas in Attachment and Anxiety Styles, *Journal of thought & Behavior in clinical psychology*, Vol. 11, No.39, Pp. 37-46. [In Persian].
- Mehrabi Nia F, Shamsaee, M 2016, The mediating role of early maladaptive schemas in relationship between attachment styles and anxiety of death among cancer patients, *Journal of thought & behavior in clinical psychology*, Vol. 11, No.39, Pp. 37-46. [In Persian].
- Mohammadi SD, Nouruzinejad GH, Rahmatinejad P, et al 2017, Correlation between Attachment Styles and Early Maladaptive Schemas in Students, *Qom University of Medical Science Journal*, Vol.11, No, 9, Pp.52-60. [In Persian].
- Montazeri MS, Kaveh Farsani Z, Ali Mehrabi H ,et al 2012, The relationship between early maladaptive schemas and depression among male students of Falavarjan, *Journal of Mazandaran University of Medical Sciences*, Vol.97, No. 20, Pp. 179-188. [In Persian].
- Naderi, Y 2015, Early maladaptive schemas as a risk factor in people with traumatic stress disorder, *Quarterly Journal of Cognitive Sciences*, Vol. 17, NO.3, Pp. 55-64. [In Persian].
- Pourband Bani Mohammad E, Nadery Shad Sh, Kobraee F, et al 2016, A Study of Academic Failure and Some Related Factors from the Viewpoint of Students of Guilan University of Medical Sciences, *Research in Students of Islamic Azad University, Kashmar Branch, 2007-2006, Islamic Azad University of Bojnourd Educational Proceeding 2009*; vol.20, no.5, p.105. [In Persian]
- Emami Ezat A, Hashemi Nasab M, Hashemi Nosrat Abadi, T 2014, The role of early maladaptive unconscious schemas on social anxiety with regard to mediating effects of emotional suppression, *1st International Conference on Psychology and Behavioral Sciences*. [In Persian].
- Gholami Tazeh Abad M, Amoo khalili M, Robat Maily, S 2017, The role of early maladaptive schemas and loneliness in predicting the meaning of life in Ilam University students, *International Conference on Psychology, Counseling*. [In Persian].
- Golzar HR, Aflakseir A, Molazade, G 2016, Structural Equations Modeling of dysfunctional attitudes and Depression symptoms: Investigation of the Mediation Role of Ruminative Response Style, *Iranian Journal of Psychiatry and Clinical Psychology*, Vol.22, No.4, Pp. 318-329. [In Persian].
- Ghaderi F, Kalantari M, Mehrabi H, et al 2016, The Effectiveness of Group Schema Therapy on Balancing Early Maladaptive Schemas and Reducing Symptoms of Social Anxiety Disorder, *Journal of Psychological Studies & Clinical Issues*, Vol.6, No.24, Pp. 1-28. [In Persian].
- Ghiasi M, Molavy H, Neshatdost H, et al 2012, Investigating the Factor Structure of Yang Schema Questionnaire (Third Version of Short Form) in Tehran, *Journal of Psychological Achievements (Shahid Chamran University of Ahvaz)*, Vol.1, No.3, Pp. 64-72. [In Persian].
- Haghdost A, Ansary R, Taheri, Ch 2015, The Relationship between Social-Demographic Characteristics of Medical Students of Iran and their Academic Degree, *Journal of Developmental Strides in Education*, Vol.12, NO.4, Pp. 470-485. [In Persian].
- Karami M, Dehdashty A, Bahrami, M 2018, Prevalence of Test Anxiety among Students of Semnan University of Medical Sciences in 2016: A Brief Report, *Journal of*

- Group Therapy on Achievement Motivation and Academic Failure students among students of university of medical sciences, *Journal of Torbat Heydariyeh University of Medical Sciences*, Vol. 4, N. 1, Pp.17-23 . [In Persian].
- Sheehan RB, Herring MP, Campbell, MJ 2018, longitudinal relations of mental health and motivation among elite student-athletes across a condensed season: Plausible influence of academic and athletic schedule, *Psychology of Sport and Exercise*, No. 37, pp.146-152.
- Young, JE 1999, *Young Schema Questionnaire Short Form*, New York: Cognitive Therapy Center.
- Young JE, Klosko, JS 1994, *Reinventing your life: The breakthrough program to end negative behavior... and feel great again*, New York: Plume Books.
- Young J.E, Klosko J.S, Weishaar M.E 2003, *Schema therapy: A practitioner's guide*. Guilford Press.
- Yousefnejad Shirvani M, Peyvastegar, M 2011, Life Satisfaction and Early Maladaptive Schemas in Students, *Journal of Knowledge and Research in Applied Psychology*, Vol.12, NO. 2, Pp.55-65. [In Persian].
- Zare Soltani A, Qmary, M 2016, The Relationship between Maternal Maladaptive Schemas with Explicit and Hidden Anxiety in Elementary Girl Students, *Woman and Family Studies*, Vol.8, No.19, Pp. 45-62. [In Persian].
- Medical Education*, Vol.9, No.3, Pp. 65-72. [In Persian].
- Reindl M, Tulis M, Dresel M 2018, Associations between friends, academic emotions and achievement: Individual differences in enjoyment and boredom, *Learning and Individual Differences*, No.62, pp. 164-173.
- Rafaeli E, Bernstei DP, Young, JE 2010, *Schema therapy: Distinctive features*. Routledge.
- Sohrabi, F 2015, *Third Wave Psychotherapy with Special Emphasis on Schema Therapy*, *Journal of Clinical Psychology Studies*, Vol.5, No. 18, Pp.1-14. [In Persian].
- Sajjadi N, Golmohammadian M, Hojjatkah M 2016, Effectiveness of schema therapy on academic adjustment in high school female students in Kermanshah, *Journal of counseling research*, Vol. 15, N.58, Pp.4-17. [In Persian].
- Shahamat F, 2010, Predicting General Health Symptoms of Anxiety and Depression Based on Early Maladaptive Schemas, *Tabriz University Psychology Journal*, Vol.5, No. 20, Pp.103-124. [In Persian].
- Saffari Nia M, Zare H, Karami H, et al 2014, The efficacy and continuing impact of group schema therapy in treating students' social anxiety disorder, *Research Journal of Shahid Beheshti University of Medical Sciences*, Vol. 19, No. 4, Pp. 211-218. [In Persian].
- Seyedmoharrami I, Pashib M, Tatari M, et al 2016, The effect of Cognitive-behavioral

Identification of Early Maladaptive Schemas and Determination of their Effects on Obvious and Hidden Anxiety of Probationary Students, Academic Failure and Academic Weakness

Ezat Deyreh: Assistant Professor, Department of Psychology, Faculty of Literature and Humanities, Bushehr Branch, Islamic Azad University, Bushehr, Iran.

Iman Faragollah Chaaby*: Ph.D. student of psychology, Bushehr Branch, Islamic Azad University, Bushehr, Iran.

Abstract: Psychological problems can lead to dropout or academic failure, and also identifying them would help prevent them. The purpose of this study was to identify early maladaptive schemas and to determine their role in students' obvious and hidden anxiety in three groups: probationary students, academic failure and academic weakness. This research was a descriptive-correlational study. Then the statistical population of this study included the probationary students, academic failure and academic weakness those were studying for undergraduate degree in Ahvaz Medical Sciences University in the academic year 1397-1978; moreover, the sample size consisted of 149 students of nursing, midwifery, public health, nutrition and speech therapy who were selected by cluster sampling from fifteen undergraduate fields. After subjects completed two questionnaires of Young Schema Questionnaire and Spielberger State-Trait Anxiety Inventory, for statistical analysis, Pearson correlation coefficient, regression analysis and variance analysis were calculated using spss16 software. Consequently, in the conditional group, there was a significant relationship between apparent and hidden anxiety and schizophrenia with emotional deprivation schemes, abandonment, mistrust / maltreatment, social isolation / alienation, defect / shame, failure, dependency / inadequacy, vulnerability, and embarrassment. Moreover, academic problems triggered activation of early maladaptive schemas and aggravated students' anxiety; besides, early maladaptive schemas also accounted for 53/6% of the apparent and latent anxiety. Beta coefficients showed that failure schema had the most effect; in contrast, schema of mistrust / misconduct had the least effect on students' anxiety.

Key words: early maladaptive schemas, obvious and hidden anxiety, academic failure.

***Corresponding author:** Ph.D. Student of psychology, Bushehr Branch, Islamic Azad University, Bushehr, Iran.

Email: eman_chabi@yahoo.com